

oud nieuws

Martien de Graaf

Aan het eind van de Menneweg te Sassenheim bij de Kagerplassen ligt de eeuwenoude eendenkooi van Warmond.

Dit stukje grond heeft heel oude papieren. In het Leidsch Dagblad van 19 mei 1885 kwam dit terreintje al ter sprake in het volgende berichtje:

"Sassenheim. Een kuikendief door een kraai gevangen!"

"Gisteren werd door Th. van Haasteren, opzichter bij de bekende eendenkooi onder Sassenheim, een zonderlinge vondst gedaan. Reeds lang had een stoute kuikendief (*Circus rufus*) hem veel schade onder jonge eenden en ander gevogelte toegebracht.

Om deze lastige rover, die met het jachtgeweer niet bij te komen was, onschadelijk te maken legde genoemde opzichter gisteren op verschillende plaatsen klemmen.

Men denke zich zijn verwondering, toen hij enige uren later door een zwerm luidruchtige kraaien opmerkzaam gemaakt werd. Echter er zat een kraai met de ene poot in de klem, terwijl ze met de andere die van de rover krampachtig omkneld hield.

De kraai, in dit jaargetijde even schadelijk als de meeste roofvogels was op het als lokaas neergelegde ei afgekomen en in de klem geraakt. De kuikendief, in de gevangen kraai een

gemakkelijk ter vermeesteren buit ziende, was daarop aangekomen, maar door de kraai in de nu ontstane worstelstrijd met haar vrije poot zodanig gepakt, dat er voor hem aan geen ontsnappen meer te denken was.

Dat de ijverige opzichter over deze vangst bijzonder voldaan was, behoeft nauwelijks gezegd te worden."

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

*N.B. Opvallend dat hier gesproken wordt over een Kuikendief i.p.v. een Kiekendief. De bedoelde vogel is *Circus aeruginosus* (= Bruine kiekendief). Roofvogels werden toen als schadelijk beschouwd.*

Kees Verweij

H. de Boer als schrijver van plantenboeken.

Al twee keer eerder hebben wij aandacht geschonken aan de bekende onderwijzer H. de Boer, hoofdonderwijzer aan de destijds bestaande School met den Bijbel te Noordwijk aan Zee. Zijn liefde voor en kennis van de natuur zijn bij vele Noordwijkers, maar ook bij velen daarbuiten bekend.

Tegen het einde van de dertiger jaren, in de vorige eeuw, verzorgde hij een tweetal uitgaven, getiteld "Lentebloemen" en "Zomer- en Herfstbloemen", die waren bedoeld als een handleiding voor een platenalbum, dat men als een aaneengesloten reeks afbeeldingen uit kan trekken. Deze afbeeldingen bestaan uit prachtige litho's van in het wild voorkomende planten.

Naast een duidelijk, zeer gedetailleerde omschrijving van de plant gaat hij vaak verder in op de betekenis van de plant in de folklore en in de geneeskunst. Ook vermeldt hij verschillende insecten, die de beschreven plant bezoeken en bestuiven.

Kortom twee zeer lezenswaardige uitgaven, die thans helaas nog maar antiquarisch te vinden zijn.

Naast zijn functie als onderwijzer wist hij zich te ontwikkelen tot een ware florist met een gedegen kennis.

Als voorbeeld hiervan laat ik hier de beschrijving van de Nachtsilene volgen, die op verschillende plaatsen in onze duinen te vinden is.

Nachtsilene – *Silene nutans*
Fam. der Anjerachtigen of *Sileneae*.

Zoals de naam aanduidt, hebben we hier te doen met een echte nachtbloem. Wie haar niet kent, loopt haar overdag dan ook voorbij, zonder haar op te merken, of ze een blik waardig te achten. En toch is het een van de meest interessante planten, waaraan heel wat te beleven is. Men leze hetgeen in het boekje "In de Duinen" van Heimans en Thijssen over deze plant voorkomt: een liefdesroman, die kan wedijveren met de beste in de moderne literatuur. Misschien nog meer realistisch, maar dat kan hier geen kwaad!

Ik zal niet trachten, de schrijvers te overtreffen, want dat zou zeker op een fiasco uitlopen. En daarom volsta ik met een zakelijke beschrijving, die wel zooveel poëzie bevat, dat men het dor-prozaische, aan alle zakelijkheid verbonden, wel op den koop toe zal nemen.

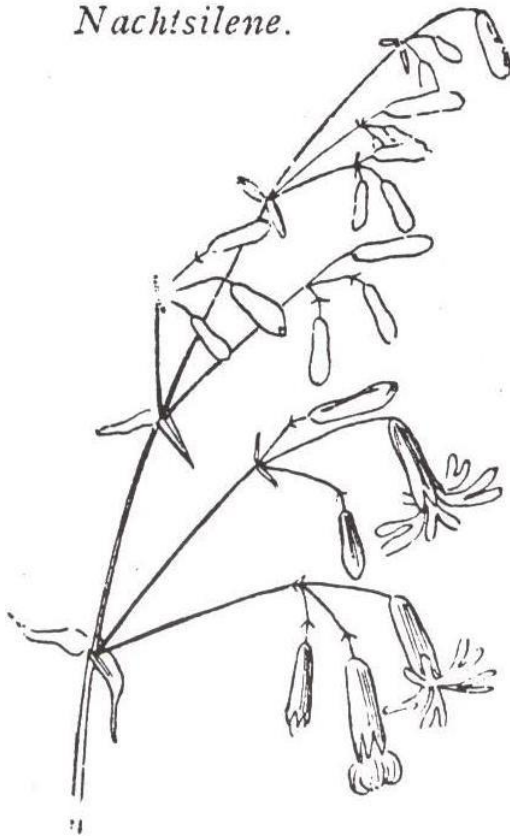
't Is een overblijvende plant met een korten wortelstok. Eerst ontwikkelt zich daaruit een wortelrozet met langgesteelde, toegespitste, spatelvormige bladen. Daaruit verheffen zich een aantal stengels, waarvan enkele niet zullen bloeien. Deze dragen lancetvormige tot lijnvormige bladen, aan 't bovineinde overgaande in kleine, schubvormige schutblaadjes. Stengels en bladen zijn alle behaard. Aan 't bovineinde der stengels bevinden zich klierharen.

De bloeiwijze is een éézijdige pluim. Daaraan zijn de witte bloempjes, met drie of meer bij elkaar, geplaatst. De kelk is buisvormig en bezit 5 eironde tanden. Ook deze kelk is met klierharen bezet. De kroon bestaat uit 5 tweespletige blaadjes, met lange nagels; in de keel bevinden zich spitse, lancetvormige schubben. De bloemkroon wordt door de kelkbuis bijeengehouden. Verder merken we op: 10 meeldr., 3 stijlen en een bovenstandig vruchtbeginsel, waaruit zich een driehokkige doosvrucht ontwikkelt, die met 6 tanden open gaat, om de vele bruine zaden te kunnen uitstrooien. De vruchtstelen staan dan rechtop, wat weer niet zonder reden is, n.l. het geleidelijk uitzaaien.

Eerst tegen den avond openen zich de bloemen. Dan begint het bruiloftsfeest. De kroonblaadjes ontplooiën zich en vertoonen zich als een smetteloos witte, tienslippige kantkraag. Trots buigen de blaadjes zich wat achterwaarts, om nog meer in 't oog te vallen, welke beweging ook de bloemstengel meemaakt. Een heerlijke, zachte

hyacintengeur vervult de lucht. Vijf meeldraden groeien uit en plaatsen zich voor den ingang der bloem en openen de helmknoppen. 't Duurt niet lang, of er komt bezoek: één of meer nachtvinders, gelokt door den geur en de lichtende sterretjes, omzweven de bloemen, zetten zich neer en weten met hun lange roltong den honing op te zuigen. Beladen met stuifmeel vliegen ze van de eene bloem naar de andere, en 't kan niet anders, of ze deponeren de pollen aanstonds in een bloem, waarin reeds de stempels geschikt zijn, om ze op te nemen.

Nachtsilene.

Den volgenden morgen is van al de heerlijkheid en schoonheid niets meer te bespeuren. De vijf blaadjes hebben zich opgerold en zien er verschrompeld en verwelkt uit. De meeldr. zijn op non-activiteit gesteld en verkommeren. Maar als de dag ten einde spoedt, komt er een da capo van wat de bloem den vorigen avond te zien gaf. De andere 5 meeldr. plaatsen zich nu voor den ingang der weer frissche, geopende bloem tot zitplaats voor de bestuivers. En het verloop is weer als in het eerste bloeistadium. Den derden avond komen de 3 stempels te voorschijn. Deze ontvangen nu stuifmeel van de Mamestra's, die reeds jongere bloemen bezocht hebben. En nu is de bloei dezer bloem afgelopen: het doel is bereikt.

Ook andere insecten zouden zeker graag van den nectar willen snoepen. Maar overdag worden ze daarin zeer bemoeilijkt, doordat de bloemen gesloten zijn. Bovendien zit de honing zoo diep, dat ze dien met hun zuigorganen niet kunnen bereiken langs den legalen weg. Inbraak plegen, door de kelkbuis aan te boren, dat verhinderen de klierharen daar ter plaatse wel. Mieren en kevertjes, die in den stengel klauteren, om zoo zich aan de zoetheid te goed te doen, blijven onderweg steken, vastgekleefd in de lijm, door de klierharen afgescheiden.

Misschien hebt ge u wel geërgerd bij 't plukken van een paar bloemstengels, dat ze zoo kleverig zijn. Dan zijt ge misschien nu wel genezen van den waan, - egocentrisch als wij menschen zijn - dat de bloemen alleen voor u bestaan.

Of 't waar is, - zooals sommige geleerden wel beweerd hebben. - dat de insecten, gevangen door de lijmstokken, tot voedsel dienen voor de plant (zooals bij *Pinguicula*'s en *Drosera*'s) wordt door anderen betwijfeld en is dus nog niet uitgemaakt.

Merkwaardig is nog, dat enkele nachtvlinders, die voor de kruisbestuiving zorgen, nog iets anders doen ten eigen bate: de wijfjes. kruipen soms omgekeerd in de bloemen. Ze bewerken dan waarschijnlijk ook wel op zeer zonderlinge wijze kruisbestuiving, maar dat is niet haar bedoeling: ze leggen eitjes in het vruchtbeginsel, opdat de daaruit voortkomende rupsjes zich aanstonds te goed kunnen doen aan de jonge zaadjes. - Wie zoekt, zal zeker planten vinden met rijpe doosvruchten,

waarin zich gaatjes bevinden, door de rupsjes daarin gebeten, toen ze hun gevangenis gingen verlaten, om zich in den grond te kunnen verpoppen.

Een voorbeeld van symbiose, voor plant en dier beide van groote beteekenis! Dat een deel der zaden door de rupsjes wordt opgegeten, kan voor de plant niet noodlottig zijn, daar er nog genoeg overblijven.

Beweerd wordt, dat ook bloemen voorkomen, of alleen met meeldr., of alleen met stampers, zooals ook bij andere Silenen het geval is o. a. bij *S. inflata* en *S. aucalis*. Hoe het moge zijn, wel kan men bloemen vinden, waarin meeldr. en stampers weinig ontwikkeld zijn.

Bij ons wordt de Nachtsilene aangetroffen op zandgronden. In sommige duingedeelten komen ze in menigte voor, zoodat ze niet zoo zeldzaam zijn, als de Flora's aangeven. Enkele van de Noordwijksche duinen tellen ze bij tientallen, zoodat daar het wondere leven dezer plant door ieder, die er lust in heeft, is na te gaan.

In Silezië draagt de plant den naam *Wiederstoss*, een naam elders weer aan andere gewassen gegeven, omdat ze beschermen tegen stoot en steek, m.a.w. onwondbaar maken.

*"There are more things in Heaven and earth,
Than are dreamt of in your philosophy."*

Bloeitijd: Mei-Aug.

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Rob Lensink, Hans van Gasteren, Fred Hustings, Luit Buurma, Guus van Duin, Leo Linnartz, Fred Vogelzang & Cees Witkamp. 2002.

Vogeltrek over Nederland 1976 – 1993. Schuyt & Co Uitgevers BV, Haarlem. 432 p. Prijs € 45.

Er wordt in ons land al heel lang naar vogeltrek gekeken. In de jaren twintig van de vorige eeuw was het de Noordwijker Jan Verwey die van zich deed spreken door in 1917 het *Trekstation Noordwijk* op te richten. Als een der eersten noteerde hij alles wat hij zag in zijn aantekenboekjes. Vanuit het koepeltje van *Hotel Noordzee* (tegenwoordig *Hotel Mercure* geheten)

deed hij zeetrekwaarnemingen en vanaf het Dobbelmannduin telde hij overtrekkende landvogels. In de jaren dertig is het Luuk Tinbergen die het trekonderzoek nieuwe impulsen geeft. In 1949 verschijnt zijn beroemde boekje *Vogels Onderweg*. Dit van talloze eigen illustraties voorziene boekwerkje maakte veel enthousiasme los bij vogelend Nederland. In de jeugdbonden werden speciale vogeltrekkampjes in de herfst georganiseerd. Bij overtrekkende roofvogels namen velen de zogenaamde tinbergenhouding aan: plat op de rug met de kijker aan de ogen (naar aanleiding van zo'n simpele maar o zo raak getroffen schets van Tinbergen in *Vogels*